

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 22. července 2021 ve věci č. 57035/18 – *M. D. a A. D. proti Francii*

Senát páté sekce Soudu šesti hlasy proti jednomu rozhodl, že zajištěním matky s čtyřměsíční dcerou v nevhodných podmínkách po nepřiměřenou dobu došlo k porušení článku 3 Úmluvy. Ve vztahu ke druhé z nich stejným poměrem hlasů shledal, že došlo i k porušení čl. 5 odst. 1 a 4, jelikož vnitrostátní orgány dostatečně nepřezkoumaly podmínky zákonnosti zajištění ani to, zda nebylo možné zvolit méně omezující opatření.

I. Skutkové okolnosti

První stěžovatelka uprchla z Mali kvůli tvrzené hrozbě ženské obřízky a nuceného sňatku. Přes Itálii dorazila v lednu 2018 do Francie. V červenci téhož roku porodila dceru (druhou stěžovatelku). Obě stěžovatelky byly umístěny do detenčního střediska před plánovaným převozem do Itálie, která měla posoudit jejich žádost o azyl.

Poté, co stěžovatelka odmítla nastoupit do letadla, vnitrostátní soudy jí prodloužily pobyt v detenčním středisku o 28 dní. Proti tomuto rozhodnutí stěžovatelka podala žádost o předběžné opatření Soudu, který žádosti vyhověl a nařídil vnitrostátním orgánům její propuštění. Celkem tedy stěžovatelky ve středisku strávily 11 dní.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Stěžovatelky předně namítaly, že umístěním do správní detence byly vystaveny nelidskému a ponižujícímu zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy.

Soud připomněl, že umístění nezletilých dětí do správního zajištění vyvolává specifické otázky, protože bez ohledu na to, zda mají doprovod, jsou zranitelné a vyžadují zvláštní péči vzhledem ke svému věku a nedostatečné samostatnosti (*Popov proti Francii*, č. 39472/07 a 39474/07, rozsudek ze dne 19. ledna 2012, § 91). Co se týče detence dětí s doprovodem, Soud posuzuje zejména tři kritéria: věk dětí, vhodnost či nevhodnost prostor s ohledem na jejich specifické potřeby a délku jejich zajištění (*R. M. a ostatní proti Francii*, č. 33201/11, rozsudek ze dne 12. července 2016, § 70). Skutečnost, že matka během doby zajištění doprovází své dítě, nezbavuje stát závazku chránit nezletilce a přijímat odpovídající opatření v rámci pozitivních závazků vyplývajících z článku 3 Úmluvy. Rozhodující je tu situace zvláštní zranitelnosti nezletilého dítěte, která převažuje nad postavením jeho rodiče jakožto cizince pobývajícího neoprávněně na území daného státu (*A. B. a ostatní proti Francii*, č. 11593/12, rozsudek ze dne 12. července 2016, § 110).

Pokud jde o kritérium věku dítěte, v den správního zajištění se jednalo o čtyřměsíčního kojence. I když je věk pouze jedním ze tří kritérií, která je třeba posoudit společně, Soud připomíná, že ve věci *A. M. a ostatní proti Francii* (č. 24587/12, rozsudek 12. července 2016) shledal porušení článku 3 u dětí ve věku dva a půl roku a čtyři měsíce.

Jde-li o kritérium materiálních podmínek, Soud poznamenal, že dotčené středisko sice patří mezi místa oprávněná přijímat rodiny, ale nachází se v blízkosti pařížského letiště Charles de Gaulle, takže zajištěné osoby jsou vystaveny závažné hlukové zátěži, kterou nadto zhoršují i hlášení střediska přes reproduktor. Oplocené nádvoří určené pro rodiny sice chrání zástěna, ale v den příjezdu stěžovatelek bylo od prostoru pro muže odděleno pouze pletivem. Přestože je k dispozici vybavení pro děti, je značně nepřizpůsobené specifickým potřebám kojenců.

Přestože se strany neshodly na rozsahu funkčnosti topení nebo na problémech s kojením, na které poukázala první stěžovatelka, podle Soudu podmínky v detenčním středisku nebyly dostatečně

uzpůsobeny pro kojence a jeho matku a pravděpodobně měly na druhou stěžovatelku zvláště škodlivý účinek.

K poslednímu kritériu délky zajištění u nezletilých Soud připomněl rozsudek *R. M. a ostatní proti Francii* (cit. výše), kde shledal, že u krátkodobého zajištění nezletilých dětí nemusí být práh závažnosti článku 3 Úmluvy nutně překročen v důsledku samotných materiálních podmínek detence, byť se zdají být významným zdrojem stresu a úzkosti. Na druhou stranu u delší doby zajištění dochází k opakování a hromadění následků, zejména na psychické a emoční úrovni, což nutně vede k takovým negativním dopadům na malé dítě, které již práh závažnosti článku 3 překračují. Plynutí času má zde tedy prvořadý význam. Délka zajištění je ještě více rozhodujícím faktorem v případě, kdy – tak jako v projednávané věci – je dítě umístěno v prostoru, který není uzpůsoben jeho potřebám.

Soud dále uvedl, že i kdyby vnitrostátní orgány podnikly všechny nezbytné kroky k co nejrychlejšímu transferu, a omezily tak dobu trvání zajištění na minimum, absolutní povaha práva chráněného článkem 3 neumožňuje, aby byl nezletilec s doprovodem držen ve výše popsaných podmínkách po dobu, jejíž nepřiměřená délka přispěla k překročení prahu závažnosti. Soud nadto zdůraznil, že chování rodiče, v tomto případě odmítnutí nastoupit k odletu, není určující pro rozhodnutí, zda byl u nezletilce překročen tento práh. Zajištění čtyřměsíčního kojence v popsaných podmínkách, trvající jedenáct dní a ukončené až předběžným opatřením Soudu, je tedy s ohledem na požadavky vyplývající z článku 3 Úmluvy nepřiměřené (viz také *R. M. a ostatní proti Francii*, cit. výše, kde ke shledání porušení stačilo zajištění po sedm dní).

Vzhledem k velmi nízkému věku druhé stěžovatelky, podmínkám panujícím v detenčním středisku a délce zajištění Soud shledal, že ji orgány vystavily zacházení, které překročilo práh závažnosti vyžadovaný článkem 3 Úmluvy. S ohledem na nedělitelná pouta mezi matkou a jejím čtyřměsíčním dítětem, jakož i na interakce vyplývající z kojení a sdílených emocí Soud dospěl ke stejnému závěru též ve vztahu k první stěžovatelce. Došlo tedy k porušení článku 3 Úmluvy ve vztahu k oběma z nich.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 5 ODS. 1 ÚMLUVY

Dále stěžovatelky namítaly, že zajištění nezletilého dítěte je v rozporu s čl. 5 odst. 1 Úmluvy.

Soud připomněl, že zbavení svobody musí být provedeno řádně a v souladu se zákonem (*A. B. a ostatní proti Francii*, cit. výše, § 119–123). Má-li opatření odpovídat čl. 5 odst. 1 písm. f), postačuje probíhající řízení o vyhoštění a to, že opatření bylo přijato za účelem jeho výkonu. U nezletilce však musí být opatření nezbytné k dosažení sledovaného cíle, kterým je vyhoštění rodiny. Ve věci *Popov proti Francii* (cit. výše, § 119) Soud shledal porušení čl. 5 odst. 1, jelikož úřady nepřezkoumaly, zda bylo správní zajištění posledním možným opatřením, které nelze nahradit jinak. Umístění a zajištění dítěte doprovázejícího své rodiče tedy splňuje požadavky čl. 5 odst. 1 písm. f) pouze za podmínky, kdy vnitrostátní orgány dospějí k závěru, že není možné použít žádné jiné opatření méně omezující svobodu (*A. M. a ostatní proti Francii*, cit. výše, § 67).

V projednávané věci vnitrostátní úprava stanovila, že ke správnímu zajištění nezletilce lze přistoupit až jako k poslednímu možnému opatření na co nejkratší dobu. Soud proto ověřoval, zda bylo dotčené opatření nezbytné k dosažení cíle, který mělo sledovat. S odkazem na zjištěné informace o podmínkách zajištění, které vedly k závěru o porušení článku 3 Úmluvy (viz výše), přitom dospěl k závěru, že vnitrostátní orgány účinně neověřily, zda umístění první stěžovatelky v doprovodu jejího nezletilého dítěte do správní detence a poté prodloužení této detence skutečně nebylo možné nahradit méně omezujícím opatřením. Ve vztahu ke druhé stěžovatelce proto došlo k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy.

C. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 5 ODS. 4 ÚMLUVY

Stěžovatelky nakonec namítaly, že druhá z nich neměla k dispozici účinný opravný prostředek dle čl. 5 odst. 4 Úmluvy, kterým by mohla napadnout zákonnost svého umístění a držení v detenci.

Podle Soudu vnitrostátní soudy, které rozhodovaly v projednávané věci, nevzaly dostatečně v potaz konkrétní podmínky panující v příslušném zařízení, když se omezily na konstatování, že toto zařízení je

oprávněno přijímat rodiny, disponuje potřebným vybavením a zajištění bude trvat omezenou dobu. Nezohlednily náležitě ani skutečnost, že se jednalo o kojence. U nezletilé stěžovatelky tedy neproběhl přezkum všech podmínek zákonnosti zajištění vyžadovaným ustanovením čl. 5 odst. 1 Úmluvy. Tím ve vztahu k ní došlo i k porušení čl. 5 odst. 4.

III. Oddělené stanovisko

Podle nesouhlasného stanoviska soudkyně Mourou-Vikström odsouzení Francie na poli článku 3 Úmluvy v projednávané věci znamená vážné oslabení dublinského azylového systému. Pokud by každý žadatel o azyl obcházel pravidla tajným odchodem do jiného státu, než je stát prvního vstupu, jako to učinila první stěžovatelka, dublinský systém by pravděpodobně nefungoval. Nadto stěžovatelka nijak neprokázala, že by jí v Itálii hrozilo špatné zacházení, případně že by tam došlo k odebrání jejího dítěte.

K porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy soudkyně zdůraznila, že vnitrostátní právo stanovilo přísná pravidla pro umístění do správní detence včetně odmítnutí odcestovat. Proto vnitrostátní orgány věc správně posoudily, a až když první stěžovatelka odmítla nastoupit do letadla, umístily ji do detenčního střediska. Předtím naopak orgány upřednostnily alternativní opatření, když stěžovatelku ponechaly v jiném dočasném bydlišti. Přemístění do detence tak bylo opravdu až posledním možným opatřením k zaručení převozu do Itálie k posouzení její azylové žádosti. Z obdobných důvodů soudkyně nesouhlasila ani se závěrem o porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy. Přístup většiny dle ní přispívá k postupné erozi dublinského systému a zároveň představuje riziko použití dětí jako nástroje k obcházení evropských azylových pravidel.